

DESPRE VALIDITATEA ȘI CARACTERUL OPERANT AL CLAUZELOR COMPROMISORII ÎNCHEIATE DE STAT, AUTORITĂȚI PUBLICE ȘI ALTE PERSOANE JURIDICE DE DREPT PUBLIC, ÎN CONTEXTUL NOULUI COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ ȘI AL LEGISLAȚIEI SPECIALE APLICABILE

About the Validity and the Effectiveness of the Arbitration Clauses Concluded by the State, Public Authorities and other Public Legal Entities in the Context of the New Code of Civil Procedure and the Applicable Specific Legislation

Abstract

This study analyzes the validity and the effectiveness of the arbitration clauses concluded by the state, public authorities and other public legal entities, in particular, in the context of the legislation in force.

However, the first part of the study approaches the main aspects of the controversy, in the context of multiple legislative amendments as of the entry into force of the new Code of Civil Procedure and the amendments brought to the Government Ordinance no. 34/2006 by Law no. 193/2003.

This approach has a practical importance also in light of the fact that, during the following period, within most arbitration disputes that shall be initiated the new legislative provisions shall not be applicable for many situations from the perspective of the law enforcement in time because the moment when the arbitration clause was concluded was prior to the entry into force of the new Code of Civil Procedure and the latest amendments from 2013.

Keywords: arbitrability, administrative contracts, arbitration clauses concluded by the state, public authorities and other public legal entities.

Bazil OGLINDĂ

Bazil OGLINDĂ

Lect. univ. dr., Departamentul de Drept, Academia de Studii Economice, București, România

Avocat partener ONV LAW, Arbitru Curtea de Arbitraj Comercial de pe lângă Camera de Comerț și Industrie, Membru în Colegiul Curții de Arbitraj Comercial Internațional

Tel.: 0040-213-152.147

E-mail: baziloglinda@onvlaw.ro

Revista Transilvană
de Științe Administrative
1(34)/2014, pp. 81-97

1. Originile unei controverse jurisprudențiale cu privire la arbitrabilitatea sau nearbitrabilitatea contractelor administrative

1.1. Evoluția legislației contractelor administrative, a concesiunilor și achizițiilor publice

1.1.1. Intrarea în vigoare a Legii nr. 554/2004 a contenciosului administrativ

Conform Legii nr. 554/2004 a contenciosului administrativ, sunt asimilate actelor administrative contractele încheiate de autoritățile publice care au ca obiect: punerea în valoare a bunurilor proprietate publică, executarea lucrărilor de interes public, prestarea serviciilor publice, achizițiile publice¹. Se mai prevede că prin legi speciale pot fi prevăzute și alte categorii de contracte administrative supuse competenței instanțelor de contencios administrativ.

În art. 8 alin. 2 și alin. 3, Legea nr. 554/2004 consacră prevalența principiului interesului public asupra principiului libertății contractuale și atribuie instanței de contencios administrativ competența de a soluționa litigiile care apar în fazele premergătoare încheierii unui contract administrativ, precum și orice litigii legate de încheierea, modificarea, interpretarea, executarea și încetarea contractului administrativ.

1.1.2. Evoluția legislației concesiunilor și a achizițiilor publice

Legea nr. 219/1998² privind regimul concesiunilor consacră expres posibilitatea părților de a stipula în contract clauza compromisorie. Până la ieșirea sa din vigoare, această lege a menținut facultatea părților de a opta pentru soluționarea diferendurilor pe calea arbitrajului comercial.

Pe de altă parte, O.U.G. nr. 60/2001³ privind achizițiile publice prevedea că secția de contencios administrativ a tribunalului în a cărui arie teritorială de competență se află sediul autorității contractante este cea la care se introduce acțiunea în justiție. Actul normativ nu făcea nicio referire la arbitraj.

De departe, actul normativ care reflectă cel mai bine oscilația legiuitorului cu privire la instanța competentă să soluționeze litigii izvorâte din contracte administrative este O.U.G. nr. 34/2006. În forma sa inițială, ordonanța prevedea că este competentă numai instanța de judecată și făcea trimitere la Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 pentru soluționarea litigiilor. În martie 2009 se modifică textul în sensul competenței secției de contencios administrativ și fiscal⁴, pentru ca în iulie 2010 să se modifice prin

1 A se vedea art. 2 alin. 1 pct. c) Legea nr. 554 din 2 decembrie 2004 a contenciosului administrativ, publicată la data de 7 decembrie 2004 în M.Of. nr. 1154 din 07 decembrie 2004.

2 A se vedea art. 30 alin. 2 din Legea nr. 219/1998 privind regimul concesiunilor, publicată la data de 30 noiembrie 1998 în M.Of. nr. 459 din 30 noiembrie 1998.

3 Art. 80 alin. 3 din O.U.G. nr. 60/2001 privind achizițiile publice, publicată la data de 11 mai 2001 în M.Of. nr. 241 din 11 mai 2001.

4 Art. 286 alin.1: „Procesele și cererile privind actele autorităților contractante, acordarea despăgubirilor pentru repararea prejudiciilor cauzate în cadrul procedurii de atribuire, precum

Ordonanța de Urgență nr. 72/2009 consacrandu-se competența secției comerciale a tribunalului în circumscripția căruia se află sediul autorității contractante⁵. În ianuarie 2013 prin Legea nr. 193/2013 se revine la soluționarea acestor litigii de către secția de contencios administrativ și fiscal a tribunalului în circumscripția căruia se află sediul autorității contractante.

Pe de altă parte, încă de la intrarea în vigoare, Norma din 24 ianuarie 2007 de aplicare a prevederilor referitoare la atribuirea contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii prevăzute în Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 34/2006 a prevăzut în art. 55 alin. 2 că „părțile pot insera în contract clauza arbitrală sau compromisorie care atribuie competența de soluționare a litigiilor izvorâte din executarea contractului instanțelor arbitrale”.

Ultima modificare a intervenit la 1 iulie 2013 prin Legea nr. 193/2013, când a fost introdus art. 288¹ care prevede posibilitatea părților de a conveni ca litigiile în legătură cu executarea contractelor reglementate de O.U.G. nr. 34/2006 să fie soluționate prin arbitraj.

1.1.3. Convenția de la Geneva 1961 – ratificată de România în anul 1963

Această Convenție⁶ reglementează litigiile născute din operații de comerț internațional, între persoane fizice sau juridice. Art. 2 se referă la capacitatea persoanelor juridice de drept public de a se supune arbitrajului și prevede că: „persoanele juridice calificate prin legea care le este aplicabilă drept „persoane juridice de drept public” au facultatea de a încheia în mod valabil convenții de arbitraj”.

1.2. Interpretări doctrinare și soluții jurisprudențiale pronunțate prin prisma reglementărilor în vigoare de până la momentul intrării în vigoare a noului Cod de Procedură Civilă și a modificării O.U.G. nr. 34/2006 prin Legea nr. 123/2013

1.2.1. Soluții jurisprudențiale

a) Jurisprudența instanțelor de drept comun

Odată cu intrarea în vigoare a O.U.G. nr. 34/2006, litigiile privind contractele de achiziții publice au fost repartizate în competența funcțională a secțiilor de contencios administrativ. S-a apreciat că o clauză arbitrală inserată în contract devine ineficientă,

și cele privind executarea, nulitatea, anularea, rezoluțiunea, rezilierea sau denunțarea unilaterală a contractelor de achiziție publică se soluționează în primă instanță de către secția de contencios administrativ și fiscal a tribunalului în circumscripția căruia se află sediul autorității contractante.”

5 Art. 286 alin. 1 prevedea că: „Procesele și cererile privind executarea, nulitatea, anularea, rezoluțiunea, rezilierea sau denunțarea unilaterală a contractelor de achiziție publică se soluționează în primă instanță de către secția comercială a tribunalului în circumscripția căruia se află sediul autorității contractante.”

6 Decret nr. 281 din 25 iunie 1963 privind ratificarea Convenției europene de arbitraj comercial internațional încheiată la Geneva la 21 aprilie 1961.

iar hotărârea pronunțată de tribunalul arbitral este nulă în baza art. 364 lit. a C.p.civ. (Decizia nr. 113/2011.)⁷. Această practică se întemeiază și pe art. 2 alin. 1 lit. f din Legea nr. 554/2004 care asimilează actului administrativ și contractul administrativ și pe ideea că prin reglementarea competenței secțiilor de contencios administrativ legiuitorul a făcut o opțiune în sensul nearbitrabilității litigiilor.

Jurisprudența a stabilit printr-o decizie din 2010 a Înaltei Curți de Casație și Justiție „nelegalitatea inserării unei clauze arbitrale în conținutul unui contract de achiziție publică” (Decizia nr. 3483 din 29 iunie 2010).

În aceeași speță, extrem de discutabil, s-a statuat competența instanței de a invoca din oficiu excepția de nevaliditate a clauzei compromisorii atunci când este investită cu acțiune în anularea hotărârii arbitrale, chiar și în lipsa invocării acesteia de către părți. De asemenea, într-o altă decizie s-a stabilit că o clauză compromisorie este „inoperantă, nemaexistând fundamentul legal pentru ca entitatea administrației publice locale să recurgă la o justiție privată” (Decizia com. nr. 973 din 7 martie 2008.). Așadar, atâta timp cât litigiile erau de competența secției de contencios administrativ, arbitrajul era considerat de unele instanțe ca fiind lipsit de fundament legal.

Oscilația legiuitorului se reflectă într-o anumită manieră și la nivelul instanțelor, deoarece au existat și soluții favorabile arbitrabilității contractelor administrative.

Într-o speță privind arbitrabilitatea unui contract de concesiune, Curtea Supremă de Justiție a respins acțiunea în anulare, statuând că tribunalul arbitral s-a considerat în mod corect competent, întrucât caracterul patrimonial al litigiului rezultă implicit din formularea acțiunii prin care se cere să se constate, concomitent cu rezilierea contractului, faptul că pârâta îi datorează și o sumă determinată cu titlu de redevență și penalități de întârziere (Decizia comercială nr. 3646/1998).

Printr-o decizie a Curții de Apel București s-a menținut în 2001 o sentință arbitrală prin care s-a respins excepția de necompetență a tribunalului arbitral „întrucât litigiul dedus judecătii este de natură comercială, Autoritatea pentru Privatizare și Administrarea Participațiilor Statului, fiind acționată în judecată în calitate de comerciant, nu poate invoca nulitatea clauzei compromisorii” (Sentința nr. 175 din 18 iunie 2001).

b) Jurisprudența arbitrală

Jurisprudența arbitrală nu a fost din păcate nici aceasta constantă în toată această perioadă de fluctuație legislativă. În jurisprudența Curții de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României există atât sentințe care resping arbitrabilitatea contractelor administrative sau o admit cu nuanțe, cât și sentințe care apreciază contractele administrative ca fiind arbitrabile.

S-a statuat că o clauză „compromisorie potrivit cu care părțile se pot adresa instanței arbitrale pentru soluționarea litigiului nu poate avea efecte în litigiul de față, întrucât

7 Art. 364 C.p.civ. prevede că „Hototărârea arbitrală poate fi desființată numai prin acțiune în anulare pentru unul din următoarele motive: a) litigiul nu era susceptibil de soluționare pe calea arbitrajului; [...]”.

acesta, izvorând dintr-un contract de achiziții publice reglementat și încheiat în temeiul O.U.G. nr. 34/2006, este de competența exclusivă a instanțelor judecătorești de contencios administrativ. [...] Dispozițiile din Normele metodologice la care s-a făcut referire, potrivit cărora părțile pot recurge la arbitraj, au înțelesul că această posibilitate le este conferită în condițiile legii, adică atunci când o dispoziție la nivel de lege conferă autorității publice contractante capacitatea juridică de a încheia o convenție arbitrală ” (Sentința arbitrală nr. 283 din 25 noiembrie 2009).

De asemenea, s-a considerat că o „clauză arbitrală convenită de către părți este inoperantă, în raporturile dintre ele fiind aplicabile prevederile O.U.G. nr. 34/2006” (Sentința arbitrală nr. 299 din 11 decembrie 2009).

Pe de altă parte, arbitrabilitatea acestor litigii a fost acceptată în baza art. 2 pct. 1 al Convenției de la Geneva care, potrivit Constituției face parte din dreptul intern, precum și pe considerentul că nu există dispoziții exprese sau imperative care să interzică statului posibilitatea de a încheia o convenție arbitrală. De asemenea, s-a considerat că prevederile art. 55 din normele metodologice de aplicare a O.U.G. nr. 34/2006 evidențiază intenția legiuitorului de a nu limita posibilitatea arbitrabilității litigiilor decurgând din contractele administrative (Sentința arbitrală nr. 214 din 8 noiembrie 2012).

Așadar, în majoritatea spețelor prezentate, criteriul după care se aprecia arbitrabilitatea contractelor administrative era cel al instanței competente. Atâta timp cât litigiile izvorâte din contractele administrative erau de competența secțiilor comerciale, nu a fost niciodată contestată posibilitatea părților de a recurge la o justiție privată (arbitraj).

c) Jurisprudența recentă a Curții Constituționale

Considerentele deciziei nr. 331 din 10 aprilie 2012 a Curții Constituționale au o altă viziune față de cea a instanțelor de drept comun care făceau o legătură directă între competența secției de contencios administrativ și nearbitrabilitatea litigiilor. În accepțiunea instanței de contencios constituțional, câtă vreme legea nu interzice expres persoanelor juridice de drept public să apeleze la instituția arbitrajului pentru soluționarea divergențelor ce pot apărea ca urmare a derulării unui contract comercial și din moment ce convenția arbitrală reprezintă voința părților, verificarea de către instanța arbitrală a propriei competențe se poate face doar prin prisma art. 341 alin. 2 din Codul de procedură civilă, raportat la interdicția instituită de art. 340 din Codul de procedură civilă care vizează drepturi asupra cărora legea nu permite a se face tranzacție și nu persoane care nu pot folosi o atare procedură.

Ori, „legislația actuală în materia achizițiilor publice, cum ar fi Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 34/2006 nu se referă deloc la instituția arbitrajului, deși normele de aplicare ale acestor ordonanțe de urgență menționează procedura arbitrajului ca posibilitate de soluționare a eventualelor litigii” (Decizia nr. 331 din 10 aprilie 2012). Deși nu tranșează problema, pentru că ar fi depășit obiectul investirii, totuși Curtea Constituțională dezvoltă un raționament care ar fi favorabil soluției arbitrabilității contractelor administrative.

1.2.2. Interpretări doctrinare

În doctrină, un reputat autor a apreciat că nu era necesar ca dispozițiile legale să facă trimitere în mod expres la arbitraj atunci când se atribuia competența de soluționare a unor litigii, deoarece natura litigiului determină arbitrabilitatea sa. Conform prevederilor art. 340 C.p. civ. litigiile patrimoniale erau singurele susceptibile de a fi soluționate pe cale arbitrală, prin voința părților (Băcanu, 2000, p. 21).

În sens contrar, alți autori apreciază un aspect de nelegalitate prin prisma Legii nr. 554/2004, și anume, faptul că Normele metodologice de aplicare a O.U.G. nr. 34/2006 fac referire la posibilitatea inserării unei clauze compromisorii în contractele ce cad sub incidența ordonanței (Prescure și Crișan, 2010, pp. 91-93). Autorii mai sus citați consideră că, în lipsa unei prevederi legale în acest sens sau măcar a unei norme de abilitare a Guvernului, prevederea printr-un act administrativ (contract administrativ) a posibilității de soluționare a litigiilor prin arbitraj este ilegală. Același raționament este făcut și cu privire la O.U.G. nr. 54/2006 privind regimul contractelor de concesiune de bunuri proprietate publică. Acestea, prin natura și conținutul lor, pot fi patrimoniale și chiar tranzacționale, motiv pentru care este posibilă soluționarea lor pe calea arbitrajului. O astfel de posibilitate însă, ar trebui prevăzută expres într-o lege sau într-o convenție internațională la care România este parte, conform noului Cod de Procedură Civilă (Prescure și Crișan, 2010, pp. 91-93).

Astfel, în opinia aceluiași autori, contractul de achiziție publică, fiind un contract administrativ, a fost exclus arbitrabilității.

Într-o opinie singulară a unui autor de drept public, s-a apreciat ca fiind abuziv și neconstituțional transferul către instanțele comerciale a litigiilor privind acordarea despăgubirilor pentru repararea prejudiciilor cauzate în cadrul procedurii de atribuire, precum și cele privind executarea, nulitatea, anularea, rezoluțiunea, rezilierea sau denunțarea unilaterală a contractelor de achiziție publică (Vedinaș, 2010, pp. 138-139).

În ceea ce privește arbitrajul internațional, nu a existat nici o controversă, cel puțin la nivelul Curții de Arbitraj⁸, consacându-se o opinie unanimă în sensul acceptării arbitrabilității litigiilor comerciale internaționale izvorâte din contracte administrative. Temeiul de drept l-a reprezentat Convenția de la Geneva din 1961 art. 2.1.

S-a apreciat că „dacă în unele țări, persoanele juridice de drept public, inclusiv statele, nu pot încheia convenții de arbitraj, în dreptul român ele pot încheia astfel de convenții în litigiile comerciale internaționale” (Babiuc, 2007, p. 3).

Astfel că arbitrajul a fost privit ca o cale de excepție pentru care se putea opta, de la caz la caz, atunci când autoritatea contractantă era abilitată la nivel de lege sau de convenție internațională să încheie o convenție arbitrală (Băcanu, 2008, p. 10).

Controversa pare a fi rezolvată de evoluția recentă a legislației speciale dar și de prevederile noului Cod de procedură civilă, deși legiuitorul român distinge între stat și

8 Din jurisprudența analizată nu am întâlnit nicio speță în fața instanțelor judecătorești care să infirme prin admiterea unor acțiuni în anulare soluția arbitrabilității în cazul arbitrajului internațional.

autoritățile publice, pe de o parte, și celelalte persoane juridice de drept public, pe de altă parte. Legiuitorul, prin această disociere, pare să instituie regula capacității de a încheia o convenție arbitrală numai pentru alte persoane juridice de drept public, cu excepția statului și autorităților publice. Pentru stat și autoritățile publice pare să instituie mai degrabă regula „incapacității” de a încheia o convenție arbitrală – a nearbitrabilității. Pentru a fi arbitral un astfel de litigiu trebuie să existe o dispoziție expresă a legii, sau a Convenției internaționale.

1.3. Soluția legală și argumentele pe care aceasta se sprijină

Pentru foarte multe instanțe (Decizia nr. 3483 din 29 iunie 2010) și uneori chiar și pentru unii autori din literatura de specialitate (Șandru, 2010, p. 69), principalul reper în rezolvarea problemei arbitrabilității, respectiv a nearbitrabilității litigiilor decurgând din contractele administrative în general și din contractele de achiziție publică în special, l-a reprezentat opțiunea legiuitorului pentru competența uneia dintre secțiile Tribunalului de a judeca o astfel de categorie de litigii în primă instanță, după caz secție comercială, respectiv secție de contencios administrativ.

Din punctul nostru de vedere, acest aspect nu are nici o relevanță în stabilirea arbitrabilității, respectiv a nearbitrabilității acestor litigii. De aceea, reglementarea competenței secției de contencios administrativ în anumite momente⁹ prin art. 286, alin. 1, teza finală din O.U.G. nr. 34/2006 nu afecta și nu trebuie să afecteze nici în continuare arbitrabilitatea litigiilor. Singura relevanță a opțiunii pentru o anumită secție (comercială, respectiv contencios administrativ) a reprezentat-o alegerea legiuitorului, din perspectiva competenței funcționale. A reprezentat un aspect practic important pentru un litigiu arbitral doar în sensul identificării corecte a instanței competente să soluționeze acțiunea în anulare.

În ceea ce ne privește, credem că reglementarea prin norme imperative de ordine publică a secției de contencios administrativ a Tribunalului nu este incompatibilă cu

9 Această situație a fost în perioada 2006 – martie 2009, când textul de lege avea următoarea formă: Art. 286(1) Pentru soluționarea litigiilor privind acordarea de despăgubiri, este competentă numai instanța de judecată. (3) Pentru soluționarea litigiilor apărute după încheierea contractului de achiziție publică, altele decât cele referitoare la despăgubiri, este competentă numai instanța de judecată. Art. 287(1) Pentru procedurile prevăzute la art. 286 se aplică dispozițiile Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările ulterioare. Din martie 2009 până în iulie 2010 și din ianuarie 2013 până în prezent, textul legal aplicabil se prezintă astfel: „Procesele și cererile privind actele autorităților contractante, acordarea despăgubirilor pentru repararea prejudiciilor cauzate în cadrul procedurii de atribuire, precum și cele privind executarea, nulitatea, anularea, rezoluțiunea, rezilierea sau denunțarea unilaterală a contractelor de achiziție publică se soluționează în primă instanță de către secția de contencios administrativ și fiscal a tribunalului în circumscripția căruia se află sediul autorității contractante”. După cum se poate observa, între cele două variante ale reglementării, specifice fiecărei perioade mai sus arătate, aspectul comun îl reprezintă opțiunea legiuitorului pentru competența secției de contencios administrativ. Pe de altă parte, elementul diferit este exclusivitatea acesteia ilustrată prin utilizarea termenului „numai”.

ideea arbitrabilității unor astfel de litigii. Utilizând argumentul „*reductio ad absurdum*”, dacă ar fi valabil un astfel de raționament, în sensul că simpla calificare ca fiind de ordine publică a acestei norme atrage nearbitrabilitatea litigiului, din punctul nostru de vedere aceasta ar duce la consecințe inadmisibile. Într-o astfel de situație nu ar mai fi arbitrabile niciun fel de litigii, deoarece normele care reglementează în general competența materială a instanțelor în toate situațiile sunt norme imperative, de ordine publică (Sentința arbitrală nr. 214 din 8 noiembrie 2012).

O anumită problemă ar fi putut fi ridicată în epocă de utilizarea cuvântului „nu-mai”. După părerea noastră legiuitorul prin utilizarea acestui cuvânt a vrut să excludă competența Consiliului Național de Soluționare a Contestațiilor¹⁰ ca organism administrativ cu activitate jurisdicțională, cu competență de a soluționa anumite litigii de achiziție publică. De altfel, acest organism este competent alternativ cu instanțele judecătorești¹¹ pentru anumite proceduri anterioare încheierii contractului de achiziție publică. Ceea ce a dorit legiuitorul să clarifice a fost competența exclusivă a instanțelor pentru toate litigiile care vizează etapa ulterioară încheierii contractelor de achiziție publică.

Pe de altă parte, în lipsa unei interdicții exprese în sensul nearbitrabilității unei categorii de litigii¹², dreptul comun și principiul libertății contractuale devin pe deplin

10 Art. 255 din OUG nr. 34/2006:

(1) Orice persoană care se consideră vătămată într-un drept ori într-un interes legitim printr-un act al autorității contractante, prin încălcarea dispozițiilor legale în materia achizițiilor publice, poate solicita, prin contestație, anularea actului, obligarea autorității contractante de a emite un act, recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim pe cale administrativ-jurisdicțională, în condițiile prezentei ordonanțe de urgență.

(2) În sensul prevederilor alin. (1), prin persoană vătămată se înțelege orice operator economic care:

a) are sau a avut un interes legitim în legătură cu respectiva procedură de atribuire;

b) a suferit, suferă sau riscă să sufere un prejudiciu ca o consecință a unui act al autorității contractante, de natură să producă efecte juridice, ori ca urmare a nesoluționării în termenul legal a unei cereri privind respectiva procedura de atribuire.

(3) În sensul prevederilor alin. (1), prin act al autorității contractante se înțelege orice act administrativ, orice altă operațiune administrativă care produce sau poate produce efecte juridice, neîndeplinirea în termenul legal a unei obligații prevăzute de prezenta ordonanță de urgență, omisiunea ori refuzul de a emite un act sau de a efectua o anumită operațiune, în legătură cu sau în cadrul procedurii de atribuire.

11 În acest sens este și Decizia nr. 1015 din 14 iulie 2011 a Curții Constituționale care a statuat că sunt respectate cerințele constituționale prevăzute în art. 21 alin. 4 din Constituție potrivit căroră „jurisdicțiile speciale administrative sunt facultative și gratuite”, deoarece persoana vătămată are posibilitatea de a ataca decizia Consiliului Național de Soluționare a Contestațiilor, precum și varianta formulării unei „acțiuni direct în instanță, în temeiul dreptului comun în materia contenciosului administrativ”.

12 Cel puțin aceasta ar fi trebuit să fie soluția până la momentul intrării în vigoare a noului Cod de Procedură civilă.

aplicabile în această materie, orice limitare a capacității de folosință putându-se face numai în temeiul unei interdicții exprese, inexistentă la momentul respectiv, nici în reglementarea specială, nici în reglementarea generală a arbitrajului.

Un alt argument se deduce din prevederile art. 2.1 al Convenției de la Geneva. Dispozițiile art. 2.1 al Convenției de la Geneva recunosc statelor și persoanelor juridice de drept public dreptul de a încheia convenții arbitrale. De aici, putem lesne observa că, față de dispozițiile exprese cuprinse în Convenția internațională arătate și care potrivit Constituției¹³ face parte din dreptul intern, rezultă, pe de o parte, posibilitatea statului și a persoanelor juridice de a încheia convenții de arbitraj, iar pe de altă parte, rezultă dreptul fundamental al oricărui partener contractual (entitate privată) de a negocia și insera în contractele pe care le încheie cu acesta, clauze compromisorii.

Sub acest aspect apreciem faptul că, deși nu ne găseam în situația unei interdicții exprese a arbitrabilității, nici Guvernul, nici Parlamentul nu puteau edicta norme juridice care să limiteze drepturile particularilor (persoane fizice sau persoane juridice de drept privat) care contractează cu statul să negocieze și să încheie valabil o clauză de arbitraj. De altfel, o astfel de interdicție ar încălca dispozițiile art. 2.1 din Convenția de la Geneva care, conform art. 20, alin. 2 din Constituția României, are o forță juridică superioară chiar și reglementărilor constituționale și *a fortiori* asupra oricărei reglementări cuprinse într-o lege internă. Aceasta rezultă cel puțin în ipoteza acceptării ideii dreptului fundamental al entităților private de a negocia și încheia clauze compromisorii cu statul și autoritățile publice.

În ceea ce privește domeniul de aplicare al Convenției de la Geneva, este adevărat că aceasta se aplică cu precădere raporturilor juridice care generează arbitraj internațional¹⁴.

Raporturile juridice care generează arbitraj internațional sunt raporturi cu element de extraneitate. Față de particularitatea contractelor administrative, elementul străin al raportului îl reprezintă naționalitatea entității care contractează cu statul (Bobei, 2013, p. 23; Roș, 2000, p. 118).

Ori, dacă un contractant străin va putea insera în contractul încheiat cu autoritatea publică o clauză compromisorie, ni s-ar părea inacceptabil și discriminatoriu față de

13 Art. 11 „Dreptul internațional și dreptul intern

(1) Statul român se obligă să îndeplinească întocmai și cu bună-credință obligațiile ce-i revin din tratatele la care este parte.

(2) Tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern.”

14 Chiar și jurisprudența arbitrală a statuat că „autoritățile statului au capacitatea de a încheia o convenție arbitrală în litigiile comerciale în condițiile legii sau a unor convenții internaționale. O astfel de abilitare prevede, de exemplu, Convenția europeană de arbitraj comercial internațional Geneva, pentru persoanele juridice de drept public, privind litigiile internaționale. Litigiile interne beneficiază de astfel de abilitări, de exemplu în temeiul Legii arendării nr. 16/1994. Reclamantul nu s-a bucurat de o astfel de autorizare legală. Ca urmare, reclamantul nu are capacitatea juridică de a încheia o convenție arbitrală într-un litigiu intern” (Sentința arbitrală nr. 177 din 4 iulie 2006).

dispozițiile constituționale (prevăzute de art. 16 din Constituția României – Egalitatea în drepturi) să nu fie recunoscute aceleași drepturi și entității private de naționalitate română.

Pentru aceste considerente, apreciem că dispozițiile art 2.1 ale Convenției de la Geneva au o vocație generală de aplicare în dreptul român, deoarece altfel s-ar crea premisele unei discriminări inacceptabile în procedurile de achiziție publică.

În ceea ce ne privește, soluția trebuia aplicată și în cazul arbitrajului intern având în vedere că de cele mai multe ori elementul de extraneitate îl reprezenta chiar particularul care intră în raporturi juridice cu statul. Ori, dacă nu ar fi fost astfel, atunci s-ar fi ajuns la o soluție de discriminare împotriva propriilor cetățeni și a persoanelor juridice de naționalitate română care, într-un mod discriminatoriu și neconstituțional¹⁵, ar avea mai puține drepturi față de entitățile străine care ar contracta cu statul. Din punctul nostru de vedere, această soluție ar fi fost inacceptabilă.

În concluzie, soluția dată în cazul arbitrajului internațional ar fi trebuit să aibă vocație generală pentru argumentele expuse mai sus.

Pe de altă parte, nearbitrabilitatea unor litigii în general, în speță în cazul contractelor administrative în general și de achiziție publică în special, poate fi generată ipotetic doar de o dispoziție expresă a legii (interdicție expresă).

În cazul nostru nu a existat nicio dispoziție specială expresă (interdicție legală) în ceea ce privește arbitrabilitatea litigiilor. De altfel, așa cum am arătat chiar dacă ar fi existat o astfel de interdicție legală, aceasta ar fi neconstituțională prin raportare la art. 20 alin. 2 din Constituție. Mai mult, existau și există norme metodologice care nu au fost abrogate de Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 77/2012 care prevăd *expressis verbis* posibilitatea autorităților publice de a include în contractele de achiziție publică clauze compromisorii¹⁶.

În concluzie, pentru toate aceste considerente am apreciat la acel moment, soluție valabilă și astăzi dacă va fi aplicabilă legea veche clauzei compromisorii, că litigiile care decurg din contractele administrative în general, din contractele de achiziție publică în special, în măsura în care sunt litigii care vizează interpretarea, executarea, nulitatea, rezoluțiunea sau rezilierea unor astfel de contracte și, în măsura în care acele contracte conțin clauze compromisorii valide și operante conform dreptului comun în materie, aceste litigii sunt și vor rămâne arbitrabile indiferent de momentul la care s-a încheiat convenția arbitrală și indiferent de momentul la care a debutat litigiul.

15 Art. 16 alin. 1 din Constituția României referitor la egalitatea în drepturi prevede că „Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.”

16 Art. 55 alin. 2 din Normă prevede că: „părțile pot insera în contract clauza arbitrală sau compromisorie care atribuie competența de soluționare a litigiilor izvorâte din executarea contractului instanțelor arbitrale.”

2. Analiza problemei arbitrabilității contractelor administrative în general și a celor de achiziție publică în special, prin prisma noului Cod de Procedură Civilă și a ultimelor modificări ale legislației speciale O.U.G.nr. 34/2006 prin Legea nr. 193/2013

2.1. Sediul materiei

Art. 542, alin. 2 și 3 din noul Cod de Procedură Civilă reglementează această problemă astfel:

„(2) Statul și autoritățile publice au facultatea de a încheia convenții arbitrale numai dacă sunt autorizate prin lege sau prin convenții internaționale la care România este parte.

(3) Persoanele juridice de drept public care au în obiectul lor de activitate și activități economice au facultatea de a încheia convenții arbitrale, în afară de cazul în care legea ori actul lor de înființare sau de organizare prevede altfel”.

Legiuitorului român distinge nejustificat între stat și autoritățile publice, pe de o parte, și celelalte persoane juridice de drept public, pe de altă parte. Legiuitorul, prin această disociere, pare să instituie regula capacității de a încheia o convenție arbitrală numai pentru alte persoane juridice de drept public, cu excepția statului și autorităților publice. Pentru stat și autoritățile publice pare să instituie mai degrabă regula „incapacității” de a încheia o convenție arbitrală – a nearbitrabilității.

Regulile de procedură arbitrală ale Curții de Arbitraj Comercial Internațional prevăd în art. 9, cu denumirea marginală încheierea convenției arbitrale de către stat și autoritățile publice, că:

(1) Statul și autoritățile publice au facultatea de a încheia convenții arbitrale numai dacă sunt autorizate prin lege sau prin convenții internaționale la care România este parte.

(2) Persoanele juridice de drept public care au în obiectul lor de activitate și activități economice au facultatea de a încheia convenții arbitrale, în afară de cazul în care legea ori actul lor de înființare sau de organizare prevede altfel.

Convenția de la Geneva din 1961 stipulează în art. 2.1 că „în cazurile prevăzute de articolul 1, paragraful 1 al prezentei Convenții, persoanele juridice calificate, prin legea care le este aplicabilă, drept „persoane juridice de drept public”, au facultatea de a încheia în mod valabil convenții de arbitraj”.

În legislația specială privind achizițiile publice, O.U.G. nr. 34/2006 modificată prin Legea nr. 193/2013 a fost introdus art. 288¹ care prevede că „părțile pot conveni ca litigiile în legătură cu executarea contractelor reglementate de prezenta ordonanță de urgență să fie soluționate prin arbitraj”.

2.2. Validitatea și caracterul operant al clauzelor arbitrale încheiate de stat, autorități publice și alte persoane juridice de drept public

2.2.1. Arbitrabilitatea obiectivă. Arbitrabilitatea subiectivă

Așa cum s-a arătat în doctrină, arbitrabilitatea unui litigiu poate fi privită dintr-o dublă perspectivă: obiectivă și subiectivă (Bobei, 2013, pp. 22-25).

Art. 542 alin. 1 reglementează arbitrabilitatea obiectivă în sensul că regula generală o reprezintă arbitrabilitatea oricărui litigiu, cu excepția unor categorii de litigii care nu sunt arbitrabile (Șandru, 2007, pp. 38-39). Arbitrabilitatea obiectivă a unui litigiu este condiționată de natura patrimonială (raportat la conținutul economic al obiectului acțiunii) a litigiului, precum și de caracterul tranzacționabil al drepturilor părților. Natura dreptului litigios (patrimonial/nepatrimonial) imprimă natura litigiului. Pot fi și situații în care dreptul nesocotit este nepatrimonial, dar litigiul decurgând din această nesocotire este patrimonial (Bobei, 2013, pp. 18-19). Într-o opinie, au fost considerate litigii nonarbitrabile următoarele: litigiile cu privire la starea și capacitatea persoanei fizice, litigiile la care sunt părți persoane juridice de drept public, litigiile de natură penală, litigiile care sunt de competența contenciosului administrativ, litigiile având ca obiect răspunderea administrativ-contravențională (Deleanu și Deleanu, 2005, pp. 82-91).

Art. 542 alin. 2 reglementează în premieră ceea ce până la intrarea în vigoare a noului Cod de Procedură Civilă era doar un concept doctrinar și anume, arbitrabilitatea subiectivă. Arbitrabilitatea subiectivă pare, la o primă vedere, un concept doctrinar de o valoare științifică relativă, în sensul că, în realitate, problema este una legată doar de capacitatea subiectelor de drept public de a încheia convenții arbitrale cu consecința validității, respectiv a nulității clauzei arbitrale.

Legiuitorul pare să instituie regula capacității de a încheia o convenție arbitrală numai pentru alte persoane juridice de drept public, cu excepția statului și a autorităților publice. Pentru stat și autoritățile publice pare să instituie mai degrabă regula „incapacității” de a încheia o convenție arbitrală – a nearbitrabilității.

2.2.2. *Arbitrabilitatea subiectivă. Eficacitatea clauzei compromisorii*

În realitate, în ceea ce ne privește, apreciem că „arbitrabilitatea subiectivă” este un concept extrem de util deoarece, în practică, ori de câte ori se analizează eficacitatea clauzei compromisorii sunt analizate două dimensiuni ale acesteia, prin raportare la două momente distincte supuse riscului din perspectiva aplicării legii în timp, a unor reglementări diferite și anume:

- validitatea clauzei arbitrale, care bineînțeles că va fi supusă regulilor juridice în vigoare la data încheierii clauzei deoarece actele juridice încheiate înainte de intrarea în vigoare a legii noi nu pot genera alte efecte juridice decât cele prevăzute de legea în vigoare la data încheierii lor (Ungureanu și Munteanu, 2013, p. 72). Principiul neretroactivității legii reprezintă regula de drept potrivit căreia o lege se aplică numai situațiilor care apar în practică după intrarea acesteia în vigoare (Oglindă, 2012, p. 32).
- caracterul operant al clauzei care se apreciază potrivit regulilor de procedură de la momentul sesizării Tribunalului arbitral.

Prin urmare, arbitrabilitatea unui litigiu în funcție de calitatea persoanei care încheie convenția arbitrală este atât o problemă legată de capacitate și pe cale de consecință de validitate a clauzei, dar și una legată de eficacitatea clauzei compromisorii prin

raportare la reglementările de la momentul sesizării Tribunalului arbitral și la regulile de procedură aplicabile aceluși moment.

2.2.3. *Ipoteza statului și a altor autorități publice*

Alin. 2 al art. 542 reglementează arbitrabilitatea subiectivă prin raportare la aceste două categorii de subiecte de drept astfel: „Statul și autoritățile publice au facultatea de a încheia convenții arbitrale numai dacă sunt autorizate prin lege sau prin convenții internaționale la care România este parte.”

Prin autorități publice înțelegem „orice organ de stat sau al unităților administrativ-teritoriale care acționează, în regim de putere publică, pentru satisfacerea unui interes legitim public; sunt asimilate autorităților publice, în sensul prezentei legi, persoanele juridice de drept privat care, potrivit legii, au obținut statut de utilitate publică sau sunt autorizate să presteze un serviciu public, în regim de putere publică” (Giurgiu și Zaharie, 2008, p. 82).

Statul și autoritățile publice au capacitatea de a încheia convenția arbitrală numai în măsura în care acest aspect rezultă din lege sau convențiile internaționale la care România este parte.

Legiuitorului român distinge, din punctul nostru de vedere, nejustificat între stat și autoritățile publice, pe de o parte, și celelalte persoane juridice de drept public, pe de altă parte. Legiuitorul prin această disociere pare să instituie regula capacității de a încheia o convenție arbitrală numai pentru alte persoane juridice de drept public, cu excepția statului și autorităților publice. Pentru stat și autoritățile publice pare să instituie mai degrabă regula „incapacității” de a încheia o convenție arbitrală – a nearbitrabilității. Pentru a fi arbitral un astfel de litigiu trebuie să existe o dispoziție expresă a legii, sau a Convenției internaționale.

În ceea ce privește litigiile internaționale este dincolo de orice îndoială că, potrivit art. 2.1 din Convenția de la Geneva, se recunoaște aptitudinea de a încheia convenții arbitrale tuturor persoanelor juridice de drept public, inclusiv statului și autorităților publice (Bobei, 2013, p. 23).

În ceea ce privește litigiile interne apreciem că pentru perioada cuprinsă între data intrării în vigoare a noului Cod de Procedură Civilă (15 februarie 2013) și data ultimei modificări relevante a legislației achizițiilor publice din perspectiva articolului nostru (Legea nr. 193/2013 din 1 iulie 2013), cel puțin pentru contractele supuse acestor legislații vor fi aplicabile dispozițiile art. 55 din Normele Metodologice de aplicare a O.U.G. nr. 34/2006¹⁷, dar și dispozițiile Convenției de la Geneva pentru argumentele

17 Norma din 24 ianuarie 2007 de aplicare a prevederilor referitoare la atribuirea contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii prevăzute în Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 34/2006 privind atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii, aprobată prin Hotărârea nr. 71 din 24 ianuarie 2007 publicată în M. Of. din 98 din data de 8 februarie 2007.

expuse anterior. Argumentul esențial pentru care apreciem că deși nu există dispoziții într-o lege în sens strict care să reglementeze problema capacității subiecților de drept public, acest lucru rezultă, pe de o parte, din Convenția de la Geneva care, conform art. 11 alin. 2 din Constituție face parte din dreptul intern, iar pe de altă parte pentru argumentele care țin de nediscriminare și egalitate în drepturi arătate mai sus. Soluția Convenției de la Geneva este aplicabilă și în ceea ce privește raporturile juridice interne, după cum am arătat. În ceea ce privește prevederile art. 55 din Normele Metodologice, acestea trebuie privite ca norme cuprinse într-o hotărâre de guvern ce se subsumează conceptului de lege în sens larg, având natura unor norme juridice cuprinse într-un act administrativ cu caracter normativ.

Expresia „în condițiile legii” a fost interpretată ca referindu-se și la alte acte normative, nu doar strict la o „lege”. Într-o speță, instanța arbitrală a considerat că este suficientă o hotărâre de guvern pentru a conferi unei autorități publice capacitatea de a încheia o convenție arbitrală (Șandru, 2007, p. 35).

De la data intrării în vigoare a Legii nr. 193/2013 de modificare a O.U.G. nr. 34/2006, din punctul nostru de vedere, s-a pus capăt oricărei dezbateri teoretice ori controverse pe această temă, în sensul că există dispoziții legale la nivel de lege în sens strict, care prevăd posibilitatea, inclusiv pentru stat și autoritățile publice, inclusiv pentru litigiile interne, în măsura în care sunt autorități contractante să reglementeze clauze compromisorii în contractele de achiziție publică¹⁸.

2.2.4. *Ipoteza altor persoane juridice de drept public*

Art. 542 alin. 3 din noul Cod de procedură civilă prevede că „persoanele juridice de drept public care au în obiectul lor de activitate și activități economice au facultatea de a încheia convenții arbitrale, în afară de cazul în care legea ori actul lor de înființare sau de organizare prevede altfel”.

Din textul legal rezultă că alte persoane juridice de drept public care au în obiectul de activitate și activități economice pot încheia clauze arbitrale valabile și operante fără să fie nevoie de o dispoziție legală în acest sens.

3. Concluzii

Prin urmare, deși soluția juridică nu se schimbă față de reglementarea anterioară, din punctul nostru de vedere prin reglementările recente ale noului Cod de Procedură Civilă și ale legislației speciale în materia achizițiilor publice, credem că există anumite premise ale curmării oricăror dezbateri teoretice și practice, cel puțin în ceea ce privește arbitrabilitatea subiectivă a statelor și a autorităților publice și a altor persoane juridice de drept public de a încheia clauze arbitrale valabile cu privire la contractele de achiziție publică.

¹⁸ Art. 288¹ din OUG 34/2006: Părțile pot conveni ca litigiile în legătură cu executarea contractelor reglementate de prezenta ordonanță de urgență să fie soluționate prin arbitraj.

Desigur, în ceea ce privește alte contracte administrative care nu se încheie conform dispozițiilor la care se referă legislația specială a achizițiilor publice, discuția ar putea rămâne în continuare în sensul distincției pe care o face art. 542, alin. 2 și 3, pe de o parte între stat și autorități publice, iar pe de altă parte, alte persoane juridice de drept public. În sensul că statul și autoritățile publice, în măsura în care nu sunt abilitați printr-o lege internă în cazul arbitrajului intern, nu vor putea încheia clauze arbitrale valabile și operante în ceea ce privește alte contracte administrative, cu excepția contractelor de achiziție publică¹⁹.

În opinia noastră, soluția Convenției de la Geneva va putea fi aplicabilă și raporturilor juridice de drept intern și va putea reprezenta în continuare un argument solid în sensul arbitrabilității, conform art. 542 alin. 2 a noului Cod de Procedură Civilă.

În ceea ce privește alte persoane juridice de drept public, în temeiul modificării recente din noul Cod de Procedură Civilă, credem că în cazul acestor persoane nu mai este necesară și posibilă nici o nuanțare a regimului juridic în funcție de arbitrajul intern și arbitrajul internațional, în sensul că regula generală este aptitudinea acestor subiecte de drept de a încheia clauze compromisorii valabile și operante indiferent de natura contractului administrativ, în măsura în care o dispoziție expresă a unei legi, actul de înființare sau de organizare al respectivei persoane juridice nu ar prevedea altfel.

Ceea ce rămâne discutabil este opțiunea legiuitorului român care distinge din punctul nostru de vedere nejustificat între stat și autoritățile publice, pe de o parte, și celelalte persoane juridice de drept public, pe de altă parte. Legiuitorul, prin această disociere, pare să instituie regula capacității de a încheia o convenție arbitrală numai pentru alte persoane juridice de drept public, cu excepția statului și autorităților publice. Pentru stat și autoritățile publice pare să instituie mai degrabă regula „incapacității” de a încheia o convenție arbitrală – a nearbitrabilității; pentru a fi arbitrabil un astfel de litigiu trebuie să existe o dispoziție expresă a legii sau a Convenției internaționale. Cum în general doctrina apreciază aplicabilitatea Convenției de la Geneva doar în cazul raporturilor juridice cu un element de extraneitate, în materia analizată aceasta înseamnă aplicabilitatea Convenției doar pentru contractele administrative pe care statul român și autoritățile publice din România le încheie cu cetățenii străini și alte persoane juridice străine. O astfel de dispoziție a părut să surprindă nepregătit legiuitorul special care de altfel a și reacționat relativ târziu cu privire la introducerea art. 288¹ în O.U.G. nr. 34/2006.

Inacceptabile erau discriminările pe care le-ar fi făcut autoritățile publice române atunci când deschideau o procedură de atribuire, spre exemplu a unui contract FIDIC²⁰, a cărui clauză standard în ceea ce privește soluționarea litigiilor este „compromisorie”

¹⁹ În ceea ce privește contractele cu element de extraneitate, statul le va putea încheia valabil.

²⁰ FIDIC este acronimul din limba franceză pentru Federația Internațională a Inginerilor Consultanți (Fédération Internationale Des Ingénieurs-Conseils). Contractul FIDIC reprezintă un contract de antrepriză, standardizat de către Federația Internațională a Inginerilor Consultanți.

prin excelență, iar conform acelor interpretări doctrinare, preluate ca și soluție în noul Cod de Procedură Civilă, trebuia distins între raporturile cu element de extraneitate (raporturi juridice internaționale) și cele interne. Ceea ce înseamnă că în astfel de proceduri, cel puțin într-o interpretare rigidă care ar fi condus la consecințe juridice absurde, în măsura în care există clauza de arbitraj, nu ar fi putut participa entități românești deoarece singura ipoteză teoretică de a naște raporturi juridice valabile cu privire la clauza de arbitraj o reprezintă încheierea contractului cu o entitate străină, iar după cum am arătat (cel puțin în opinia dominantă a literaturii de specialitate) în lipsa unei dispoziții exprese a legii, numai în raporturile internaționale aceste persoane pot încheia clauze de arbitraj valabile și operante în baza Convenției, deoarece nu existau texte exprese în legea internă. Mai corect, două ipoteze sunt din punct de vedere logic posibile: ori nu ar fi putut participa la o astfel de procedură o entitate juridică română deoarece prevederea din contract ar fi putut fi aplicabilă doar în cazul contractelor internaționale, sau, dacă ar putea participa și câștiga procedura, atunci clauza de arbitraj nu ar mai putea fi aplicabilă, fiind lovită de nulitate dacă ar fi inserată în contract, deoarece cel puțin pentru ipoteza contractelor încheiate cu entitățile economice naționale art. 540 alin. 2 C.p.civ. a impus obligația pentru legiuitor să reglementeze (autorizeze) posibilitatea acestora de a încheia o convenție arbitrală prin lege internă. Ori, cel puțin pentru perioada ianuarie 2013 – iulie 2013 legiuitorul intern nu a autorizat expres posibilitatea inserării clauzei de arbitraj.

Desigur, acum există un text expres, însă din punctul nostru de vedere întotdeauna a existat sediul materiei pentru toate ipotezele, reprezentat de art. 2 din Convenția de la Geneva. Orice altă interpretare credem că ar fi presupus tratarea cetățenilor români și a entităților juridice române într-o manieră discriminatorie față de entitățile străine care ar fi putut negocia și insera în contractele încheiate cu statul și autoritățile de drept public clauza de arbitraj, pe când cele interne nu. Această concluzie este inacceptabilă din punctul nostru de vedere.

În concluzie, această soluție a legiuitorului român de disociere între stat, autorități publice și celelalte persoane juridice de drept public creează premisele menținerii unor controverse doctrinare și a unor dispute practice importante cu riscul apariției în viitor a unei jurisprudențe neunitare, cel puțin pentru o anumită perioadă de timp și cu precădere pentru anumite contracte (altele decât cele de achiziție publică). De aceea, soluțiile ar fi două *de lege ferenda*:

- comasarea alin. 2 și 3 ale art. 542 C.p.civ. într-un singur alineat în care să se instituie o singură regulă a arbitrabilității pentru absolut toate entitățile de drept public, cu excepția situației în care legiuitorul ar dispune în mod expres altfel (aceasta ar fi soluția preferabilă din punctul nostru de vedere).
- modificarea Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004 în sensul declarării ca arbitrabile a tuturor contractelor administrative.

Bibliografie:

1. Babiuc, V., „Starea actuală a arbitrajului comercial în România”, 2007, *Revista Română de Arbitraj*, nr. 1, pp. 1-11.
2. Băcanu, I., „Litigiile arbitrale”, 2000, *Revista Dreptul*, nr. 2, pp. 20-30.
3. Băcanu, I., „Soluționarea prin arbitraj a litigiilor izvorâte din contractele de achiziție publică, de concesiune de lucrări publice și de servicii, precum și din contractele de concesiune de bunuri proprietate publică”, 2008, *Revista Română de Arbitraj*, nr. 1, pp.10-17.
4. Bobei, R.B., *Arbitrajul intern și internațional. Texte. Comentarii. Mentalități*, București: C.H. Beck, 2013.
5. Deleanu, I. și Deleanu, S., *Arbitrajul intern și internațional*, București: Rosetti, 2005.
6. Giurgiu, L. și Zaharie, C.G., *Drept administrativ. Curs universitar*, ediția a IX-a, Pro Universitaria, 2008.
7. Oglindă, B., *Dreptul afacerilor. Teoria generală. Contractul*, București: Universul Juridic, 2012.
8. Prescure, T. și Crișan, R., *Arbitrajul comercial. Modalitate alternativă de soluționare a litigiilor patrimoniale*, București: Universul Juridic, 2010.
9. Roș, V., *Arbitrajul comercial internațional*, București: Monitorul Oficial, 2000.
10. Șandru, D.M., „Legitimarea vocației statului și a autorităților publice de a încheia o convenție arbitrală”, 2007, *Revista Română de Arbitraj*, nr. 1, pp. 38-39.
11. Șandru, M., *Arbitrajul în litigiile comerciale*, București: Tribuna Economică, 2010.
12. Ungureanu, O. și Munteanu, C., *Drept civil. Partea generală*, București: Universul Juridic, 2013.
13. Vedinaș, V., *Drept administrativ*, ediția a VII-a, București: Universul Juridic, 2010.

Jurisprudență:

1. Decizia Comercială a Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 973 din 7 martie 2008, [Online] disponibil la adresa <http://www.scj.ro/jurisprudenta.asp>, accesat la data de 9 ianuarie 2014.
2. Decizia Curții Constituționale a României nr. 331 din 10 aprilie 2012 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 340 din Codul de procedură civilă.
3. Decizia Curții Supreme de Justiție nr. 3646/1998 publicată în Sălăgean, M.I., *Arbitrajul comercial*, București: All Beck, 2001, pp. 63-64.
4. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 113/2011, [Online] disponibil la adresa <http://www.scj.ro/jurisprudenta.asp>, accesat la data de 9 ianuarie 2014.
5. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 3483 din 29 iunie 2010, publicată în *Pandectele Române*, 2011, nr. 3, pp. 190-194.
6. Sentința arbitrală nr. 177 din 4 septembrie 2006 publicată în *Revista Română de Arbitraj*, 2007, nr. 2, p. 51.
7. Sentința arbitrală nr. 214 din 8 noiembrie 2012, nepublicată.
8. Sentința arbitrală nr. 283 din 25 noiembrie 2009, publicată în Vlasov, V.A., *Arbitrajul comercial. Jurisprudență arbitrală 2007-2009*, București: Hamangiu, 2010, pp. 12-13.
9. Sentința arbitrală nr. 299 din 11 decembrie 2009 publicată în Vlasov, V.A., *Arbitrajul comercial. Jurisprudență arbitrală 2007-2009*, București: Hamangiu, 2010, p. 13.
10. Sentința nr. 175 din 18 iunie 2001 publicată în Băcanu, I., *Controlul judecătoresc asupra hotărârii arbitrale*, București: Lumina Lex, 2005, pp. 55-56.